

Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük konulu seminerin eğitim notları

GÖNÜLLÜLÜĞÜN DEĞİŞEN ANLAMI

Alper AKYÜZ

Bilgi Üniversitesi STK Eğitim ve Araştırma Birimi Görevlisi

GÖNÜLLÜLÜK kavramıyla aklımıza gelen "yüce" kavram, son yıllarda gündelik yaşamımızda çok da fark etmediğimiz (ve klasik anlamından farklı anlaşılması gereken) bir tür laikleşme sonucu göklerden yeryüzüne, insan boyutuna indirgenir oldu; genci ve yaşlıyla gönüllüler artık gönüllülüğü, bunu itiraf(!) etmekten çekinseler de Türkçe'deki anlamıyla "gönülden gelen", bütünüyle karşılık beklemeden yapılan ulvi bir etkinlik olarak değil, kendi yaşam boyu öğrenme ve gelişme süreçlerinin ve sosyalleşmenin bir aracı olarak görüyorlar.

İKİ BOYUTLU İLİŞKİ

Gönüllülük tartışmasına buradan yaklaşıncaya gönüllü etkinliklerin aslen toplum ve kamu yararı için mi, yoksa birey için mi yapıldığı gibi bir

ikileme karşı karşıya kalıyoruz; daha önceki yaklaşım, bunun tartışılmasını bile "ayıp" olarak gören bir anlayışı yansıtır. Öte yandan konuyu böyle bir uçlar ikilemi şeklinde sunmak da fazla yüzeysel kalır; bu aslında karmaşık ve her iki boyutun birbirini beslediği bir ilişki.

ELDE EDİLEN KAZANIMLAR

"Gönüllü" olarak adlandırılan kişi, gereksinimleri, arzuları, yaşamdan bir beklentisi olan bir insan bireyi en temelde. Bu gereksinimlerin, arzuların, yaşamdan ve içinde bulunduğu gönüllü etkinlikten beklentilerinin ve gönüllü etkinlik sonucu bunların nasıl karşılandığının her zaman bilinç düzeyinde farkında olmasa da. Evet, içinde yaşadığı toplumla ilgili bir "derdine" yanıt olarak sivil toplum kuruluşları içinde gönüllü olur birey. Ancak orta ve uzun erimde bu toplumsal etkinlikten kişiler arası ilişkiler ve tutumları daha iyi değerlendirebilme, grup çalışması ve organizasyon

Özellikle gönüllülüğün eğitim boyutu ile toplumsal dışlanmaya karşı olan boyutunu öne çıkaran uluslararası kurumlar, uluslararası barış perspektifini de göz önüne alarak sivil toplum kuruluşlarının uluslararası gönüllü etkinlikleri için finansal destek programları uyguluyorlar. Örnek olarak Avrupa Birliği, ülkemizde de uygulanmaya başlayan "Gençlik Programı"

PARA VE GÖNÜLLÜLÜK

becerileri, profesyonel ilgisinin dışında gönüllü etkinliğin konusuyla ilgili deneyimden gelen uzmanlıklar, bunun da ötesinde zengin bir deneyim ve "ötekilerle" kıyas sonucu kendisini yaşam içinde tanıma gibi kazanımları olur. Bu kişi sosyo-ekonomik, bölgesel, fiziksel, politik, cinsi v.b. açıdan yoksun (dezavantajlı) bir kökenden geliyorsa toplumsal dışlanmaya karşı bir katılım ve aidiyet duygusuna da yol açabilir bu etkinlik.

BİLGİ, BECERİ VE İSTİHDAM

Bu çok yönlülüğün ve kazanılan bilgi ve becerilerin istihdama dönüşmesi de ancak arzu edilir bir durumdur. Dolayısıyla gönüllülük artık yalnızca

Bunun gibi doğrudan maddi çıkar elde etmeye yönelik olmayan kişisel motivasyonlar utarılacak şeyler değildir; sonuçta kendimize bir iş edinmemize yardımcı olan eğitimimizden utanmıyoruz, aksine bitirdiğimiz okullarla gurur duyuyoruz. Eğitimin formal olmayan parçası olarak gönüllülüğün de bazı beklentilerimiz olduğunu ve bunu aslında karşılık beklemeden yapmadığımızı söylemekten niye çekinelim?

kapsamında 18-25 yaşlar arası gençlerin 6-12 ay arası bir süreyi başka bir ülkede gönüllü projelerde geçirmeleri için kurumlara bu gencin konaklama ve yemek masraflarıyla küçük bir cep harçlığını karşılamalarını öngören miktarları hibe olarak sağlayabiliyor. (Program hakkında geniş bilgi www.ua.gov.tr adresinden edinilebilir.)

HAYIRSEVERLİK Mİ?

Eğitimin toplumsal yönünden yaklaşıncaya, gönüllülük aynı zamanda demokratik "aktif" yurttaşlığı öngören bir toplum içinde bir arada yaşama eğitimi olarak değerlendirilebilir. Bütün bunları birlikte ele alırsak gönüllülüğün artık toplumsal hiyerarşiyi yeniden üreten ve bu hiyerarşinin ürettiği yaralara yalnızca pansuman niteliğinde olan hayırseverlikle değil, bu hiyerarşiyi yurttaş düzeyinde eşitlemeye ve sorunu tedavi etmeye çalışan katılımı bağlantılıdır. Bu nedenle de bir toplumu dönüştürme/değiştirme etkinliği olarak gönüllülük sonuna kadar politik bir etkinliktir.

YENİ UFUKLARA DOĞRU

Avrupa Gönüllü Hizmeti başlıklı program kapsamında "Gence gönüllü hizmeti sonucu sağlanan 'karşılık' gönüllülüğü zedeler mi?" sorusu tartışılmaya başlandı. Sanırım soruya benim yanıttım verdiğim örneklerden anlaşılabilir. Sonuç olarak başka türlü bu olanağa sahip olamayacak dışlanmışların da gönüllülüğün uluslararası ve Avrupa boyutundan, hem topluma, hem de gönüllülere sunduğu yeni olanak ve ufuklardan yararlanılması sonuçta hem topluma hem de bireyin kendisine yeni ufuklar açacaktır.

STK'LAR VE SİYASİ PARTİLER

Politik sorunlardan bir başkası politik katılımın, yani sınırlı olan nitelikli ve içten insan gücünün bütüncül iktidarı amaçlayan politik partilerden daha özel amaçları ve yerelliği hedefleyen, dolayısıyla da sonuçları birebir ve çabuk olarak alınarak kişiyi tatmin etme potansiyeli yükselen

gönüllü etkinliklere kaymasıdır. Bu şekilde hem sıradan yurttaş tarafından politik partilerin içinde bulunduğu iddia edilen yozlaşma ve çıkar temelli katılım kronikleşmiş, hem de temsili demokrasiler içinde siyaset halktan ve yerel ölçekte bilgi temelinden uzaklaşmış olur; dolayısıyla temsili demokrasinin halihazırda içinde bulunduğu krizi derinleştirir. Bunun nedenlerini tek başına politik partilerde aramak da, kendi sınırlı çevrelerinde etkinliklerini sürdürmek peşinde olan gönüllü gruplarını eleştirmek de anlamsız; sivil toplum kuruluşları ve politik partilerin birbirlerine rakip kurumlar olarak yaklaşmaları da ancak sorunu çıkmaza sürükleyecektir.

KATILIMCI DEMOKRASİ

Önemli olan hem gönüllülük temeline dayanan sivil toplum kuruluşlarının toplum ve politika içindeki rollerini iyi değerlendirerek etkinliklerini buna göre yapılandırılmaları, hem de politik partilerin kendilerinden uzaklaşan insanların beklentilerini neden karşılayamadıklarını düşünmeleri ve bütün dünyada benzer şekilde ortaya çıkan bu durumla başa çıkma yollarını aramalarıdır. Gönüllü etkinlikler sonuçta kişilerin yerel/bireysel gerçekliklerinden ve bu gerçeklik içinde gördükleri olumsuzluklardan yola çıkarlar; bu da politik partiler için çok önemli bir yerel bilgidir. Bu bilgiyi gönüllü grupların katılımıyla değerlendirebilirlerse temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye geçişin önünü açmış olurlar, kim bilir belki de kendilerinde umut ışığı gören gönüllülerin enerjilerinin bir kısmını da kurumsal bünyeleri içinde değerlendirebilmeleri için yeterli çekişliliği de sağlarlar.

KALICI ETKİ YARATMAK

Hem politik hem pratik düzeyde karşılanması gereken gerekliliklerden de söz etmeliyiz. Bunlardan en önemlisi gönüllü etkinliklerin sonuçlarının, asıl amaç olan politikalarda belli bir kalıcı etkiye sahip olması için eksik bırakılmaması gereken değerlendirme, raporlama,

sonuçta üretilen bilgiyi yayma ve savunuculuk çalışmalarıdır. Sonuçta sivil toplum kuruluşu projeleri ve gönüllü etkinlikler, eğer devlet hizmetlerinin yerini alma gibi naif ve toplum içindeki rolleriyle tutarsız bir hedef gütmüyorsa, ancak bunun yapılabiliğini gösterme ve sorunu görünür kılama amaçlıdır ve bu spesifik amaç için politik bir baskı unsuru olarak kullanılmazlarsa eksik kalırlar.